

Originalet Bose-Johan

Johan Petter Johansson Kumling föddes på Stora Åby

häradssällmanning 15/11 1821. Fadern var häradsmästare och

avdragaren Johannes Jansson Kumling född 1797 i Ödeshög. Modern

var Anna Britta Andersdotter född 1795 i Stora Åby. Maja Stina

Håkansdotter föddes 25/4 1894 i Rök. Hon var förut gift med Carl

Petter Johansson Kumling född 1813, en broder till Johan Petter

Kumling ovan. Carl Petter dör i lungrot 1851 och Maja Stina gifter

om sig 19/9 1854 med avdragaren Johan Petter Kumling på Böneryds

ägor. Hon är då piga i Eje i Rök. Johan Petter blir antagen som

avdragare för Ödeshögs socken 1854. De bosätter sig på Sunneby ägor

i Ödeshög. Det synes som Maja Stina tagit aktiv del i makens

verksamhet. Det framgår också att hon var mycket begiven på starka

drycker i motsats till Johan Petter. Stor oenighet rådde mellan

makarna. Johan Petter hade misstankar om brottslig bekantskap med

deras hyresvärd och var förbittrad och svartsjuk.

Den 21/3 1855 då de var på hemväg från en förrättning i Gyllinge råkade de i häftigt gräl. Johan Petter greps av sanslös ilska och beslöt att taga hustrun av daga. Från ett stenröse vid vägen tog han upp en större sten med vilket han tilldelade henne flera slag i huvudet. Maja Stina tog sig till Gyllinge där hon dagen därpå 22/3 avled.

Johan Petter dömdes av Lysings häradsrätt att mista livet genom halshuggning.

Domen mildrades dock till 10 års tukthus genom Göta hovrätt. Det har ej klarlagts var Johan Petter vistades efter det straffet avtjänats och till 14/1 1902 då han inskrivs i Stora Åby församlingsbok.

Avdragare kallades ibland "Häradsmästare" och av ortsbefolkningen "Bosen". Han var en person som åtog sig att utföra uppdrag som ingen annan ville utföra, till exempel slå hästar och döda hundar.

Han var oftast en illa känd person. Syslan kunde gå i arv i flera generationer.

Bifogas ett utslag från Lysings häradsrätt.

Mordet i Gyllinge 21 mars 1855

På Gyllinges gärde, utmed vägen mellan Gyllinge och Gåsabol finns en gammal spökplats. Ingen har kunnat beskriva spöket, ingen har sett något otäckt där, vad jag vet. Någon har beskrivit det så att "det gick inte att cykla förbi platsen, någon höll igen och man var tvungen att gå av cykeln och gå en bit". Så har det beskrivits. Många äldre har lämnat efter sig uppgiften om att det spökade på Gyllinges gärde. Spökplatser är ofta förknippade med allvarliga händelser förr i tiden, som långt senare gett upphov till spökhistorier.

Jag har i mer än 20 år forskat i min hembygds historia och i kyrkoböckerna, som jag har antecknat så gott som allt från äldre tider, finns ingen ledtråd. Död- och begravningsboken har inga dödsfall som kunnat berätta något om Gyllinges gården. En tid trodde jag att spökplatsen var belägen närmare torpen, Flinkatorpet och Ärliatorpet just på andra sidan gränsen mot Stora Smedstorp, också utmed den gamla vägen från Gyllinge mot Gåsabol. Där dog Johan Ärlig natten före julaftonen 1828. Han "frös ihjäl, inte långt från sin hydda, där han bodde ensam".

Harry Ström, hängiven hembygdsforskare i Ödeshög, berättade en gång för mig om "häradsbosen Kumling", som tagit livet av sin hustru. Vi undersökte saken tillsammans men Harry Ström avled innan vi hann bli färdiga. Någon mordplats hade jag inte fått någon uppgift om. Denna uppgift fick jag senare, i februari 2002.

Yngve i Stavreberg ringde mig. Han hade påmint sig något som han hade hört sin far berätta för länge sedan. Han hade också läst en torpinventering från Stora Åby, uppgifter som just Harry Ström hade haft i sina gömmor. Jag fick här en anledning att gå till Hovrättsarkivet i Jönköping och studera domböckerna för 1855. Målet handlade om dråp. Dråparen hette Kumling. Johan Peter Johansson Kumling var född i Stora Åby 15 november 1821, son till avdragaren Johannes Jansson Kumling född 1797 i Ödehog och Anna Britta Andersdotter född 1795 i Stora Åby. Avdragare var i gamla tider en föraktad sysselsättning. Han kallades också bose eller puke. Att dra skinnet av hästar och hundar var ett yrke långt ned på den sociala rangskalan. Det sköttes ibland av tattare, bödelsdrängar, rackare och liknande grupper.

Johan Peter Johansson Kumling övertog sysslan som avdragare efter sin far. Han blev 1854 antagen som avdragare i Ödeshögs socken. Han gifte sig 19 september 1854 med Maja Stina Håkansdotter. Hon hade förut varit gift med Johan Peters äldre bror, Karl Peter, men denne dog i lungshot 1851. De bosatte sig på Sunneby ägor i Ödeshögs socken.

I början av äktenskapet "hade han hyst ömhet för henne, oaktat hon varit över sextio år gammal samt haft ett trätgirigt lynne och visat stor benägenhet för starka drycker". Maja Stina tog aktiv del i makens verksamhet. Hon följde med på hans förrättningar i socknen. Det uppstod dock oenighet mellan makarna. Johan Petter misstänkte också att hustrun hade ett förhållande med deras hyresvärd, Peter Persson, och därför var han förbittrad och svartsjuk. Redan kort tid efter äktenskapets ingående hade han därför, övertygad om hustruns otrohet, ansett sig böra ta livet av henne.

Den 21 mars 1855 var de på förrättning i Gyllinge i södra skogsbygden av socknen. De var oense och trätte sig emellan. På eftermiddagen, efter avslutat arbete begav de sig på hemväg, gående vägen från Gyllinge mot Gåsabol. Under vandringen råkade de på nytt i ordväxling och till följd av de i hans tycke förolämpande yttranden beslöt han sig för att dräpa henne. Klockan var mellan 4 - 5 på eftermiddagen. De befann sig på sandgårderna öster om Gyllinge.

Han tog upp en sten från ett stenröse och slog henne med denna ett slag uppe på hjässan, så att hon sanslös stupade till marken. Han slog då med stenen ytterligare ett slag över hennes vänstra öga, kanske också över bröstkorgen. Därefter gick han vidare. Han antog att hon var död. När han kommit till grannbyn Gåsabol omtalade han där vad han gjort och vandrade sedan vidare. Han besökte på hemvägen Johannes Persson i Gumby. Denne frågade var hans hustru var. Kumling hade då sagt att "hon tagit en annan tur".

På Gyllinge gärde låg Maja Stina Håkansdotter kvar. Hon vaknade långsamt till. Pigan Eva Lotta Jonsdotter från Gyllinge upptäckte henne där hon låg och frågade vad som hänt. Maja Stina berättade då att hennes man slagit henne två slag i huvudet och ett på bröstet. Eva Lotta ledsagade sedan Maja Stina fram till mellangården i Gyllinge. Där bäddades Maja Stina ned. Av skadorna avled hon dock påföljande dag.

Kumling kom inte förrän på morronen den 22 mars hem till sin bostad. Där berättade han för Peter Jonsson och hans hustru att han dagen innan slagit ihjäl sin hustru på Gyllinge gärde. Vi kan anta att kronolänsmannen Moselius denna dag häktade Kumling och satte honom i häradsarresten. Provinsialläkaren doktor Lindegren undersökte Maja Stina Håkansdotters döda kropp och lämnade därefter följande konstaterande: *"Att Maja Stina Håkansdotter ovillkorligen ljugit döden genom tryckning på hjärnan av de frakturer på kraniet med blodutgjutningar och av de frakturer på revbenen med blödningar och inflammation, som vid obduktionen funnits, ävensom att skadorna med all sannolikhet tillkommit genom den misshandel Maja Stina Håkansdotter dagen före sin död tillfogats av Kumling, då han enligt eget erkännande med en sten tilldelat henne ett par slag på huvudet och som finns i Häradsrättens protokoll antecknat att ovannämnda för Häradsrätten uppvisade sten befunnits vara omkring tolv tum lång, sex tum bred och fyra tum tjock."*

Inför rätta berättade Kumling hur dråpet hade gått till. Han berättade att han tagit en sten ur ett stenröse utmed vägen och hur han med den slagit hustrun först ett slag på hjässan och därefter, när hon stupat omkull, ett slag över vänstra ögat. Om slaget mot bröstet berättade han inte.

Pigan Eva Lotta Jonsdotter från Gyllinge kom vägen fram något senare och anträffade Maja Stina Håkansdotter på Gyllinge gårde. Maja Stina berättade då att hennes man slagit henne, två slag över huvudet och ett för bröstet. Eva Lotta ledsagade henne fram till byn och där togs hon omhand i Mellangården av Sara Alexandersdotter och bäddades ned. Under vandringen fram mot byn anslöt också pigan Maja Lisa Persdotter, piga i Mellangården. De såg att Maja Stina var blodig i ansiktet och på huvudet. Dessa båda flickor hördes i målet. Där hördes också Johannes Andersson, ägare av Mellangården i Gyllinge, likaså Johan Jönsson i Tällekullen och Johannes Persson i Gumby, vidare Karl Bank i Harsbol samt Petter Jonsson vid Sunneby och hans hustru Eva Karin Persdotter.

Under vittnesmålen uppgavs av de sistnämnda vittnena också att missämja ständigt varit rådande mellan makarna, orsakad av Maja Stina Håkansdotters trätgiriga lynne och begivenhet på starka drycker.

Lysings häradsrätt dömde Kumling att mista livet genom halshuggning men underställde därefter rutinmässigt målet för prövning av Göta Hovrätt. Hovrätten återförvisade ärendet den 1 juni 1855 till Lysings häradsrätt för att även Eva Lotta Jonsdotter skulle höras i målet. Så skedde och därefter togs målet på nytt upp av Göta Hovrätt den 27 juli 1855. Hovrätten dömde med stöd av 14 kapitlet 1 § Missgärningsbalken samt Kongl. Förordningen den 10 juni 1841 Kumling att mista livet genom halshuggning. Jämlikt 29 punkten i Kongl. Förklaringen den 23 mars 1807 blev Hovrättens utslag Kongl. Maj:t i underdånighet underställt.

På Stockholms slott den 7 januari 1850 konstaterade "Oskar, med Guds Nåde, Sveriges, Norriges, Göthes och Wendes Konung ……. hava Wi prövat Edert utslag vara på lag grundat, men på därom å underdånighet gjord anhållan, med avseende å förekomne omständigheter, af Nåd förskonat Kumling från straffet och tillåtit att han må i stället umgå sitt brott med tjugoåtta dagars fängelse vid vatten och bröd samt tio års straffarbete.

Så långt handlingarna hos Göta Hovrätt. Handlingarna från Lysings häradsrätt har jag ännu inte läst. De finns (efter år 1846) enbart i Landsarkivet i Vadstena. Vid tillfälle skall jag studera dem där.

Från den torpinventering som Harry Ström hade anteckningar om finns antecknat att Kumling 1902 kom till ett torp, "Bosens", beläget på 1/20 mantal Göleryd "Nybygget" i Stora Åby socken. Stugan är riven men några syrenbuskar finns tydligen kvar. I "kommentarer" till torpinventeringen står antecknat:

I Stora Åby församlingsbok för 1901 – 1908 är antecknat att Johan Petter "undergått" 10 års tukthus för dråp på hustrun. Inskrevs efter födelse och dopbok 14/1 1902. I många år varit oskriven "Surtig". Dråpet ägde rum 21/3 1855.

Han intogs till Åby fattighus 1902 och dog där 10/1 1906.

Originallet Bose-Johan

Bosa - Johan var som de flesta jag minns barnsligt snäll. Han bodde i en jordkula i Göleryds östligaste del. Syrenbuskar än i dag vittnar om var han hade sin boplats. Johan var av Häradsrätten uttagen till "bose". Att slakta den gödda kalven var en hederssak, men att "mörda" ett djur var en helt annan sak. Det fick ingen annan än bosen göra. Katt, hund och även häst ingick bland dessa djur som bosen fick avliva. Bosen hade tillstånd av häradsrätten att få tiggas. Johan kom ofta till min mors föräldrahem i Böneryd. När "tröskarna" kom in för att dricka förmiddagskaffe var han med. När karlarna stampade av sig snön slog även Johan av sina bara fötter i förstubron, men det var på byxorna det var snö. "Si likaväl", sa Johan "ja skulle länga den kortaste byxbenen, men råkade ta fel". Det var ett tanklöst misstag. Johan hade dock gjort ett än värre misstag, när han kastat en hästklamp på sin gumma. Klampen träffade i tinningen och hon dog. För detta hade Johan fått sitta i fängelse i två år. En dag kom han till fällan, där de ett par dagar tidigare "mistat" en kviga, som de grävt ned. Han gick till Johan i Fällan och de kom överens om att de skulle dela kvigan. Blodet hade runnit av i rödsjukan och kroppen hade legat svalt i jorden. "Si

likaväl” sa Johan, ”den där Johan i fällan han var förskräcklig. Han ville ha halva hjärtat mä”.

Angående uttrycket, så använde ofta Johan ”si likaväl”. Andra uttryck som då var ”tro dä” och ”nä”, i stället för att många i dag säger ”va” och ”liksom” med mera.

Om Bose-Johan

Bose-Johan berättar om sin tvätt, ”si likaväl, tvättar dä gör ja smidigt, ja hänger fast dom i vattenfallet nedanför berget”. Han åt ekorrar, si likaväl, de hoppar ur gryta, men ja la på locket. Spadet smakade kåda, men dä andra var gott.”

Det var rätt så mysigt hos Johan. Att sitta där vid halvbrunnen brasa. Han tog fram brandringen och köttgryta, kortleken och pratade om äventyren i sitt yrke.

Gustav i Böneryd och Kalle i Friskalyckan besökte honom ibland. En kväll när de kom dit var Johan inte hemma, utan var och fiskade vid Lorasjönsberget. De kom då på idén att de skulle skoja med Johan. De gick till berget där Johan fiskade och rullade ned en stor sten i sjön, utan att Johan såg dem. Johan blev rädd och satte full fart hem och läste

”Fader vår som är i Himlen, helgat vare ditt namn”.

Bose-Johan fick senare vara med om att rädda en människa från en säker död.

Morbror Gustav Hall berättade för mej. Jag skulle till Givetorp och var på väg över Lorasjön. Jag åkte med en sparkstötting och åkte rätt i en vak. Jag kämpade för att komma upp, men förstod snart att jag inte skulle kunna ta mig upp. Det blev allt kallare och hemskare. Livet låg bakom och allt som jag gjort orätt kom hastigt fram och framför låg helvetet. Nu måste jag dö.

Han skrek så förskräckligt att de hörde honom ända i Tjurtorp, men inte kunde

De komma ända till sjön och i skogens mörker, vem vet vad som händer där. Så

Ingen var på väg att hjälpa. Men Johan som kallades ”Bose” var av en tillfällighet

ute. Vägen var lång till Gustav i vaken, men han hann i tid.

Johan hade med sig en trinna och utan den hade han aldrig fått den tunge, med blöta kläder och vattenfyllda stövlar Gustav Hall ur vaken.

Den 28 April 1855.

Gracht of samfara medtra ögat, förefallt ej vidare till
aastekning, och meddelades, efter ofverläggning,

Utlysning

Utdryckend tilltalade Johan Peter Johansson Krom-
ling, inför domstolen föruiligt erkänt, att han onsdagen den
21 Aprilidne Mars, då han i sällskap med sin hustru Maja
Anna Johansdotter till en annan 4 och 5 på aft. m. var på
väg från hemman till Gyllinge, kommit i orolighet med
hustrun samt derunder blott i följd af hennes förödmä-
rande yttranden och de förut tillfartstiderna, hon kort
föret gifvit honom, näst i Gårdens församling, att
han nära ett fjerrö, besattat drapa henne
och i Gårdens ändamål få en röst utstätt en förre
fön, med hvilken han fört tilldrat henne ett slag på
hjertan, så att hon samt en föruiligt till märken, och sedan, sedan
hon varmit, att hon kunde lifde, gifvit henne slag ofver omsträ-
ögat, hvarifred han, i förhoppning att hon varit or-
dentligen död och ej mera kunde misshämma hans
"grauslösa" kärlek, besattat sig till närmaste by,
och der angifvit sitt förödmärande brott; förödmärande och
då denna bekännelse reunit styrka genom de i mä-
let afhördde vittnen, hvilka berättat, Bonden
Blissman i Gårdsbohl: att Kromling, beröde
eftermiddag hos honom ombratat sin misshän-
ning, och anhållan att derför lifva kär-
ted, Bonderne Johannes Jonson i Tullkul-
lev och Carl Paul i Gårdsbohl: att de
påföljde torsdagen i vägen till Gyllinge föru-
nit en mycket blod föruiligt i närheten ett

Uppsala den 24 April 1855.

dödat. Kupferum, attisa och emedan Herr Po-
siciellläkaren Lindegren i betyg, å emittets
vägnar, förklarar, att Majas Stina Hakaus
dotter "örlikorligen" hujtet dödas genom
strykning på ryggen af de Frakturerna å
Cranium med blodutgjutningar och af
"de Frakturerna å ryggen med blod-
Exsudat och Inflammation", för vid be-
sigtning å hennes döda kropp förefunnas,
afseendom att all sannolikhet wore för häften
den skadornes tillkomst genom den miss-handling
hon äger för sin döda af sin man lidit, prof-
var Garantietten, i försiga af 22 kap 18 Mb, i
naturst. stadga, att skall af dygaren Johan
Peter Johansson Kämning för afvannande,
af honom erkända dråpi, måste lifvet genom
chelskuggning, haerget med hans egensoms
ihot galdas köttade för den i Majas St-
na Hakausdotter verkställda lekar-
ning, dock kommer detta utelag att under-
tas-pröfning af Kongl. Mästa och Rikets Justit-
bet, der de missnagde må göra anledning genom
Lepus, Swicka af Klasander Gref eller laglyes befull-
maktigadt ombud. Skola författas och undertecknas samt
Sitt för 12 å pedegka den 18 mittkommande Maj till Herred
Kongl. Höfrens sigisus; dock ej för Kämning, fason titela, att man sigisus
sine bespar till Rikets sigisus i land.

Torunnus nytt af had skulda lifvit förskuffet, ar talen emot
utelaget förord.

Kämning förklarar sig missnagad med utelaget, ar ensig förhållning, som det
vare straff, till hvilket han hade dömdes för sin log å sin hustru.

2000 20 April 1055.

Heuroo, i hvilket en förre then Jaknades, Cas
Fugemaussen Peter Jonson i Sunneby, att han
sång, då han måndagen förut flyttat till
wittnet, upgifvit anledningen dertill vara den, att
hustrun lefwat i brottsligt förhållande med de-
ras förre huseward, Egan Maja Kotta Persdot-
ter i Gyllinge. att onsdagseftemiddag-
gen, kort efter det makarne Rumlung kom-
nat Gyllinge en godk omtalat, huru som
Maja Stina Hakansdotter stätt en
bujgatan och under klagorop påfordrat
hjelp; att wittnet icke framkunnat
hän på det för än en annan noga
kommit ledande Maja Stina Hakans-
dotter, som då uppgifvit, att hon haf-
vit klagan af mannen och att Ma-
ja Stina Hakansdotter, sedan han
besifvit införd i Johannes Anderssons
flugår, haft ett hål öfver vänstra ögat,
och att större jär rippa i hufvudet
samt Thorodagsaftonen afidd, utkommit
Johannes Andersson: lika med Maja
Lisa Persdotter angående Maja Sti-
na Hakansdotters död och de å henne
befunne åkomror, hvarjämte han inty-
gat, det han i stenrosen Jaknat och mäs-
terintill påtruffat den större stens med-
hvilken Rumlung erkant sig chafua

2000

Originallet Bose-Johan

Bosa - Johan var som de flesta jag minns barnsligt snäll. Han bodde i en jordkula i Göleryds östligaste del. Syrenbuskar än i dag vittnar om var han hade sin boplats. Johan var av Häradsrätten uttagen till "bose". Att slakta den gödda kalven var en hederssak, men att "mörda" ett djur var en helt annan sak. Det fick ingen annan än bosen göra. Katt, hund och även häst ingick bland dessa djur som bosen fick avliva. Bosen hade tillstånd av häradsrätten att få tigga. Johan kom ofta till min mors föräldrahem i Böneryd. När "tröskarna" kom in för att dricka förmiddagskaffe var han med. När karlarna stampade av sig snön slog även Johan av sina bara fötter i förstubron, men det var på byxorna det var snö. "Si likaväl", sa Johan "ja skulle länga den kortaste byxbenen, men råkade ta fel". Det var ett tanklöst misstag. Johan hade dock gjort ett än värre misstag, när han kastat en hästklamp på sin gumma. Klampen träffade i tinningen och hon dog. För detta hade Johan fått sitta i fängelse i två år. En dag kom han till fällan, där de ett par dagar tidigare "mistat" en kviga, som de grävt ned. Han gick till Johan i Fällan och de kom överens om att de skulle dela kvigan. Blodet hade runnit av i rödsjukan och kroppen hade legat svalt i jorden. "Si likaväl" sa Johan, "den där Johan i fällan han var förskräcklig. Han ville ha halva hjärtat mä".

Angående uttrycket, så använde ofta Johan "si likaväl". Andra uttryck som då var "tro dä" och "nå", i stället för att många i dag säger "va" och "liksom" med mera.

Om Bose-Johan

Bose-Johan berättar om sin tvätt, "si likaväl, tvättar dä gör ja smidigt, ja hänger fast dom i vattenfallet nedanför berget". Han åt ekorrar, si likaväl, de hoppar ur gryta, men ja la på locket. Spadet smakade kåda, men dä andra var gott."

Det var rätt så mysigt hos Johan. Att sitta där vid halvbrunnen brasa. Han tog fram brandringen och köttgryta, kortleken och pratade om äventyren i sitt yrke.

Gustav i Böneryd och Kalle i Friskalyckan besökte honom ibland. En kväll när de kom dit var Johan inte hemma, utan var och fiskade vid Lorasjönsberget. De kom då på idén att de skulle skoja med Johan. De gick till berget där Johan fiskade och rullade ned en stor sten i sjön, utan att Johan såg dem. Johan blev rädd och satte full fart hem och läste

”Fader vår som är i Himlen, helgat vare ditt namn”.

Bose-Johan fick senare vara med om att rädda en människa från en säker död.

Morbror Gustav Hall berättade för mej. Jag skulle till Givetorp och var på väg över Lorasjön. Jag åkte med en sparkstötting och åkte rätt i en vak. Jag kämpade för att komma upp, men förstod snart att jag inte skulle kunna ta mig upp. Det blev allt kallare och hemskare. Livet låg bakom och allt som jag gjort orätt kom hastigt fram och framför låg helvetet. Nu måste jag dö.